

KASTEEL d'URSEL MAGAZINE

Driemaandelijks uitgave van de Provincie Antwerpen/Kasteel d'Ursel, Hingene | 5de jaargang # 19 | augustus-september-oktober 2009

HOTEL d'Ursel

Tekening op de omslag: © Sebastiaan Van Doninck

Opnieuw op gang

Augustus is traditioneel de maand waarin we het nieuwe cultuurseizoen op gang schieten. De spits wordt afgebeten door 'Hotel d'Ursel. Zoete dromen in het kasteel'. Daarbij kunnen gezinnen uitzonderlijk blijven slapen in het kasteel en krijgen ze voor het slapengaan het bezoek van een aantal artiesten. Vanaf september kan je opnieuw leren dansen als een edelman en voor diegenen die zich liever niet op de dansvloer wagen, hebben we ook een gevarieerd en bijzonder muziekprogramma. Je leest er alles over in onze seizoensbrochure of onze website.

Naast de publieks- en verhuuractiviteiten komt ook de restauratie binnenkort in een stroomversnelling. Heel wat dossiers hebben de administratieve procedures bijna doorlopen en worden binnenkort gerealiseerd, zowel in het kasteel als op het domein. De restauratie van de poort en het poortgebouw in de Vleminckxstraat

en van de hoofdboort in de d'Urselstraat zal het meest in het oog springen. De afbraak van de boswachterswoning aan de Kleine Hinckstraat en de uitbreiding van het bos is minder opvallend, maar niet minder nodig.

In het kasteel starten we met de restauratie van de textielbespanningen. Ze horen thuis op de eerste verdieping, maar worden momenteel nog bewaard in een depot. In een eerste fase worden de meer dan negentig panelen gereinigd en ontsmet. In de loop van de volgende jaren worden ze dan kamer per kamer gerestaureerd en teruggeplaatst. Tegelijk maken we werk van de tweede verdieping. De aannemer is al geselecteerd en zodra de nieuwe minister voor monumenten het licht op groen zet, kunnen de werken van start gaan. We houden je op de hoogte...

LUDO HELSEN
gedeputeerde voor cultuur

KOEN DE VLIAGER-DE WILDE
beheerder kasteel d'Ursel

COLOFON Kasteel d'Ursel
Wolfgang d'Urselstraat 9
2880 Hingene
www.kasteeldursel.be
T 03 820 60 11 · F 03 820 60 15
kasteeldursel@admin.provant.be
Rekening 776-595213-92

Het magazine van het Kasteel d'Ursel is een uitgave van de deputatie van de provincieraad van Antwerpen:
Cathy Berx, gouverneur-voorzitter,
Ludo Helsen, Jos Geuens,
Koen Helsen, Marc Wellens,
Inga Verhaert en Bart De Nijn, leden
en
Danny Toelen, provinciegriffier.

Jaargang 5, nummer 19,
augustus – september – oktober 2009

Redactie: Veerle Moens en Koen De Vlieger-De Wilde, met medewerking van Marjan Buyle, Frederik Goossens, Marie-José Walravens en familie.

Vormgeving: Frederik Hulstaert

Druk: Albatros Printing, Boechout

Oplage: 4000 exemplaren

Dit magazine werd gedrukt op milieuvriendelijk papier en verpakt in milieuvriendelijke folie.

ISSN 1781-4464

2 **KASTEEL d'URSEL**
MAGAZINE

KASTEEL d'URSEL MAGAZINE

Gratis magazine

Wil je het magazine van kasteel d'Ursel thuis ontvangen? Bezorg ons dan je adresgegevens. Alle nummers zijn ook terug te vinden op de website.

Kasteel d'Ursel trakteert

Maandelijks trakteren we abonnees op gratis kaarten voor evenementen in het kasteel én daarbuiten. Geef je e-mailadres door als je hiervoor in aanmerking wil komen.

Kasteelheer voor een dag

Onlangs werden de huurvoorwaarden voor het kasteel vernieuwd. Voor meer info, de volledige huurovereenkomst en een aanvraagformulier kan je ons bellen of surfen naar de website.

Beheerplan

Binnenkort start de Dienst Duurzaam Milieu- en Natuurbeleid van de provincie met de opmaak van een beheerplan voor het domein d'Ursel. In eerste instantie inventariseert onderzoeker Rembrandt De Vlaeminck de fauna en flora en reconstrueert hij de geschiedenis van het domein. Er wordt ook een enquête georganiseerd bij omwonenden en gebruikers van het park. Op basis van deze gegevens en in overleg met alle betrokkenen zal Rembrandt een toekomstvisie uitwerken. In een van de volgende magazines laten we je graag met hem kennismaken.

Zoete dromen

Overnachten in een kasteel is een unieke belevenis. Een bezoek van een aantal artiesten voor het slapengaan, maakt het helemaal bijzonder. Gezinnen kunnen één nacht blijven slapen in het kasteel. Jan de Smet (muziek), Pascale Platel (verhaal), Jan De Maeyer (Kamishibai-vertelling), Nele Verhaert (slaapliedjes op viool) en Steven Luca Groenen (figurentheater) bezoeken je op je kamer en blazen je zoete dromen in...

Wanneer? Nacht van vrijdag 21 op zaterdag 22 augustus of nacht van zaterdag 22 tot zondag 23 augustus vanaf 21 uur tot volgende dag 10 uur

Prijs? 125 euro voor een kamer van 5 personen, 150 euro voor een kamer van 6 personen, 175 euro voor een kamer van 7 personen

Leeftijd? Gezinnen met kinderen van 6 tot 12 jaar

Praktisch? Pyjama meebrengen. Bedden, dekens en lakens zijn aanwezig, geen douchemogelijkheid.

De Notelaer in je oor

'... Ik zie dat u enigszins verrast bent? Zoals zo velen had u achter de gevels van het paviljoen niet deze pracht en praal verwacht? En dan het uitzicht op de Schelde ... Magnifique. U bent nu in le salon rond, het ronde salon. Dankzij de spiegels kan u van op gelijk welk punt in het salon de Schelde zien. Remarquable, n'est-ce pas? ...'

Zo verwelkomt hertogin Flore d'Arenberg (met de stem van Leah Thys) sinds kort de bezoekers van De Notelaer. Maar zij is niet de enige. Haar verhaal wordt aangevuld door veerman Pieter Van Houwenhove (met de stem van Filip Peeters).

'... De ruimte achteraan was de wijnkelder, niet die van mij natuurlijk, nee nee, dat was de kelder van den duc. Al moet ik zeggen dat ik wel eens dienstmeiden betrapt heb die stiekem de restjes in flessen aan het uitdrinken waren, haha, en schrikken dat die deden ...'

Een veerman en een hertogin, samen in De Notelaer? Jazeker, en de veerman baatte er ook nog een herberg uit. Dat dubbelgebruik van het paviljoen (veer, herberg en adellijk buitenverblijf) is maar een van de nieuwigheden die dankzij het Vlaams Instituut voor Onroerend Erfgoed aan het licht kwam. Alle bevindingen uit het recente onderzoek werden in de nieuwe audiotour geïntegreerd. Beide personages vertellen hun verhaal en begeleiden je op ontdekkingsstocht doorheen het paviljoen en zijn omgeving.

Een rondleiding met een audiogids kost 4 euro en duurt ongeveer 45 minuten.

Info: 03 889 69 20 of info@notelaer.be

'HE WAS A

Herinneringen van de laatste bediende

Marie-José en haar man – de butler – in de grote salon, eind jaren 1960

Het is zomer 1966 wanneer Marie-José Walravens uit Ninove, toen vijfenveertig jaar, in Hingene belandt. Hier zal ze als trouwe bediende, zeven jaar lang, hertog Henri d'Ursel dienen. Wanneer in 1973 het kasteel wordt verkocht, trekt ze samen met hem naar de kust, waar ze hem tot aan zijn dood verzorgt. Vijfendertig jaar en vele herinneringen later, brengt ze ons in het gezelschap van haar familie met een hartverwarmend bezoek. Het wordt een mooi weerzien. 'I enjoyed my staying here', zegt ze oprecht ontroerd.

Na 35 jaar terug in het kasteel

'Ik hoorde voor het eerst van de hertog, toen ik telefoon kreeg van een Italiaanse vrouw, die zelf jarenlang als dienstmeid voor de hertog had gewerkt', vertelt Marie-José. 'Ze was op de hoogte van het faillissement van het schoenbedrijf waarvoor mijn man en ik toen werkten. Zelf trok ze terug naar Italië waardoor er een baantje bij de hertog vrijkwam. Mijn man en ik zijn toen gaan solliciteren in Brussel. We hadden een afspraak in de

kantoren van de *Banque Royale*, waar de hertog toen actief was. Het gesprek verliep uitstekend en we werden in dienst genomen. We spraken af dat we samen Engels zouden spreken. Mijn man was Engelsman en de hertog sprak geen Vlaams. Jarenlang sprak ik hem aan als *my lord*. Hij noemde mij *Josey*.'

Samen met haar man en hun zoon Glen, toen acht jaar, verhuisde Marie-José

REAL GENTLEMAN'

naar Hingene. Hun oudste dochter was inmiddels het huis uit. 'In het begin was ik hier niet zo graag, want ik miste mijn vertrouwde omgeving. 'Maar al snel raakte ik gewend aan mijn nieuwe leven. De hertog was dan ook een zeer lieve en warme man. Toen we net in Hingene waren, werkte mijn man als butler en ik deed het onderhoud van het kasteel. De hertog zag ik nauwelijks. Hij kwam nooit in de keuken. Mijn man diende op en de hertog gaf via hem berichten door aan mij. Later, na de dood van mijn man, diende ik ook het eten op en had ik meer contact met de hertog. *My lord* bracht heel veel tijd door in de roze salon waar hij 'in het hoekske' bij het venster zat te lezen. Televisie keek hij nooit. Maar hij fotografeerde veel, vooral kerken. *Churses and churches and churches*, boeken vol had hij', lacht Marie-José. 'In de zomer woonden we samen met de hertog in het kasteel, maar in de winter werd het hier veel te koud en verhuisden we naar de d'Urselstraat: wij woonden in wat nu De Casteleyn heet en de hertog in de huidige pastorij. Met een kar reden we dan op en af om de inboedel te verhuizen.'

In de periode dat de familie Davis in het kasteel verblijft, woont de hertog er samen met drie tienerzonen uit zijn tweede huwelijk: Leopold, Pascal en Quentin. Zijn echtgenote Madeleine en hun dochter Marie waren in 1951 overleden bij een tragisch verkeersongeval in Spanje. Ook de kinderen uit zijn eerste huwelijk, Antonin (alias Tony, de volgende hertog), Roland en Thérèse, woonden niet meer thuis. Marie-José herinnert zich de drie zonen vooral als kwajongens. 'Like all boys', voegt ze er verontschuldigend aan toe. 'Ik herinner me een avond waarop hun vader er niet was en de jongens een feestje bouwden. Ze hadden alle elektri-

De familie Davis in oude kostuums van op zolder: 'Wat hebben we toen plezier gehad!'

citeit uitgeschakeld om verstoppertje te kunnen spelen. Ik was toen doodsbang en hoopte maar dat ze de meubels niet zouden beschadigen of tegen de Chinese vazen aan zouden lopen. Pascal bracht zelfs ooit een kameleon mee uit Congo. Met bierviltjes en een glas moesten we dan vliegen vangen om hem te voederen. Maar hij werd dat beest al snel beu en gaf hem aan onze Glen, die hem losliet in het parkbos. We hebben hem nooit meer teruggezien', zeggen Marie-José en haar gezelschap lachend.

De hertog zelf was *a real gentleman*, volgens Marie-José. 'Hij was wel een beetje *shy* en verstrooid ook. Ik had altijd zo'n medelijden met hem wanneer hij alleen aan de grote tafel in de spiegelzaal zat te eten. Met al die lege stoelen rondom hem leek hij *so lonely*. Maar hij was altijd vriendelijk en deed nooit bevelen uit.

Hij vroeg altijd heel rustig *Josey would you mind doing this or doing that please? Of Could I have a cup of tea please?* Mijn allermooiste herinnering aan de hertog

Hertog Henri en de jonge graaf Quentin

De familie Walravens v.l.n.r.: vriendin zoon, zoon, Marie-José, dochter, echtgenoot dochter, nicht

is dat hij mijn man aan het eind van zijn leven de beste verzorging heeft gegeven die er mogelijk was. Toen hij ernstig ziek werd, liet de hertog zijn eigen dokter uit Brussel overkomen. Die bracht hem naar het ziekenhuis. Na zijn dood heeft hij de hele begrafenis betaald', zegt ze duidelijk ontroerd. *He was a man with a very very good heart.* De familieleden van Marie-José beamen dat. Zoon Glen herinnert zich nog dat hij elk jaar met kerstmis cadeautjes mocht gaan halen, maar geeft toe dat hij als verlegen jongen niet stond te springen om ze in aanwezigheid van de hele familie d'Ursel te openen. 'Voor mijn plechtige communie heb ik een zilveren schotel met een pennenhouder gekregen en die heb ik nog altijd. Ik had die moeten meebrengen vandaag,' zegt hij met spijt.

Na de dood van haar man zal Marie-José samen met Glen nog twee jaar bij de hertog in Hingene blijven, maar in 1973 wordt het kasteel verkocht. Marie-José herinnert zich de periode van de verhuus als een moeilijke periode. 'Iedereen kwam en ging en vele spullen, zoals de grote statieportretten uit de inkomhal zijn verdwenen. De dieven hebben een aantal van die portretten met een mes uit de kaders gesneden en zijn er mee aan de haal gegaan.' Glen kan zich die portretten nog heel goed voor de geest halen. 'Eén hertog bleef je maar volgen

met zijn ogen als je voorbijkwam, heel griezelig vond ik dat.'

Na de verkoop van het kasteel verhuist Marie-José samen met hertog Henri naar Vlissegem, een deelgemeente van De Haan. Glen, die dan zijn schooljaar nog moet afmaken, wordt opgevangen door een gezin in de voormalige boswachterswoning in de Kleine Hinckstraat. 'Ik ben samen met de hertog in een boerderij gaan wonen', vertelt Marie-José. 'Later zijn we naar een villa in De Haan verhuisd. Ik ben bij hem gebleven tot aan zijn dood. Toen hij ziek werd, heb ik nog uren doorgebracht aan zijn ziekenbed in het Brugmannziekenhuis in Brussel. Na zijn dood ben ik verhuisd. Het contact met de familie d'Ursel verwaterde.' De laatste jaren van haar beroepsleven bracht Marie-José door bij graaf de Kerckhove, op wiens domein ze nog steeds woont. In zijn testament schreef de graaf dat Marie-José, zijn trouwe bediende, er kan blijven wonen zolang ze wil.

Na een lang gesprek met onze gasten in de vergaderzaal – ooit de keuken van Marie-José –, vervolgen we het bezoek met een wandeling door het kasteel. 'Ik vind het een plezier om hier te zijn', zegt ze een paar keer onderweg. We lopen langs haar voormalige slaapkamer en

die van Glen op de tweede verdieping, de 'salon commun' en de slaapkamers van de hertog en zijn zonen op de eerste verdieping. Wanneer we terug beneden aankomen in de grote salon met het Chinees behangpapier houdt Marie-José halt. *Don't touch*, zegt ze. 'Het papier stofte ik nooit af, want als ik dat aanraakte verpulverde het meteen. Het was hier erg mooi', mijmert Marie-José, 'maar het allerliefste was ik mijn keuken. Ik vond het er zo gezellig en trok me er af en toe terug voor een kopje koffie.'

Wanneer we de voordeur van de inkomhal naderen, is het al een flink eind na de middag. 'Ons ma wordt moe', zegt haar dochter. 'Het wordt tijd om te vertrekken, al zal ze dat zelf nooit toegeven', vervolgt ze. In september wordt onze kranige bezoeker achtentachtig.

Na een groepsfoto voor het kasteel, neemt Marie-José met pretoogjes dan toch het initiatief voor het afscheid. *Ready?*, vraagt ze kordaat maar vriendelijk, zoals het een echte bediende betaamt. Samen met haar gezelschap zien we haar nog druk napratend de oprijlaan afwandelen. *It was so good to be back*, horen we nog in de verte ... ■

VEERLE MOENS
Kasteel d'Ursel

PODIUM

Het is een opmerkelijk fenomeen in de hedendaagse jazz uit New York: de podia worden er overspoeld door jong talent uit Israël. Ondertussen heeft elke jazzliefhebber wel al van een handvol van deze nieuwe spelers gehoord.

Er zijn bijvoorbeeld die twee naamgenoten; allebei heten ze Avishai Cohen. De ene is een bassist die al jarenlang samen met Chick Corea speelt en ondertussen ook een half dozijn succesvolle albums op eigen naam heeft. De andere is een trompettist en, samen met saxofonist Yuval en hun zus Anat, één van de telgen van de talentrijke familie Cohen. Pianist Omer Klein is zowat de jongste exponent van deze nieuwe generatie jazzmuzikanten. In 2006 won hij in een prachtig duet met bassist Haggai Cohen Milo terecht de 28ste International Contest van Jazz Hoeilaart. Allemaal maken ze deel uit van een beloftevolle avant-garde generatie. Deze jazzmusici uit Israël zoeken hun identiteit in de eigen veelkleurige achtergrond. Hun muziek is een hybride die wordt gekenmerkt door een kleurig palet aan invloeden uit Noord-Afrika, het Midden-Oosten en natuurlijk uit de Amerikaanse jazztraditie. Merkwaaardig genoeg maakt klezmer, de seculiere muziek uit het Oost-Europa van voor WO II, nooit echt deel uit van deze mix van stijlen...

Klein werd geboren in Netanya, Israël in 1982. De kleine Omer was een natuurtaalent. Wanneer hij piano leert spelen, begint hij ook te componeren. Improviseren zit hem in het bloed. Hij geniet een rijke muzikale opleiding en studeert af aan de prestigieuze Thelma Yellin kunsthumaniora, de Juilliard van Israël.

In 2005 verhuist Klein naar Boston om er aan het New England Conservatory te studeren bij Danilo Perez, Ran Blake en Jerry Bergonzi. Van Perez leert hij dat hij zijn eigen muzikale wortels nooit uit het oog mag verliezen. De volksmuziek uit

het Midden-Oosten en Noord-Afrika wordt een essentieel onderdeel van de persoonlijkheid van Omer Klein. In 2006 vestigt hij zich in New York. In en rond de beroemde jazzclub Smalls (de thuisbasis van Joshua Redman, Mark Turner of Brad Mehldau...) ontdekt hij een creatieve scène van Israëlische jazzmuzikanten, als Avital Cohen of Avi Lebovich. Ze experimenteren met de muziek van hun thuisland en verwerken Oosterse toonladers en Arabische ritmes in hun improvisaties. Klein ontwikkelt er een lyrische en bedrieglijk eenvoudige speelstijl, gekenmerkt door transparante harmonieën en intense thematische improvisaties.

In 2007 debuteert Omer Klein als bandleider op het platenlabel van jazzclub Smalls. Op 'Introducing Omer Klein' speelt hij met een kwartet dat volledig is samengesteld uit Israëlische muzikanten (bassist Avital Cohen, drummer Ziv Ravitz en percussionist Itamar Doari). Hun muziek is een naadloze combinatie van folkachtige eenvoudige melodieën en thematische improvisatie.

Eerder dit jaar verscheen Kleins

eerste solo-album, 'Heart Beats'. Opnieuw zijn eenvoud en lyriek twee sleutelwoorden in een programma met uitsluitend eigen composities. Of zoals de pianist het zelf zegt: 'Het is een heel diep en primair gevoel om alleen muziek te spelen. Er is zoveel vrijheid. Je kan de muziek elke richting uitsturen die je maar wil.' ■

FREDERIK GOOSSENS

STEINWAYRECITAL OMER KLEIN

Zondag 27 september 2009 - 11 uur - 10 euro

Naast een selectie uit zijn solo album 'Heart Beats' brengt Omer Klein enkele nieuwe composities en standards uit het genre. Een uniek optreden van één van 's werelds grootste aankomende jazztalenten!

Prelude door een ensemble van de afdeling Jazz & pop o.l.v. Ben Fleerackers (Academie voor Muziek, Woord en Dans Bornem)

I.s.m. Joods Cultuur Festival

Info en reservatie
Kasteel d'Ursel

ITALIË aan de Schelde

De decoratie van het Italiaanse salon is ongetwijfeld een van de pronkstukken van De Notelaer. Ze werd dan ook grondig onderzocht door het conservatieteam van het Vlaams Instituut voor het Onroerend Erfgoed.

De schilderijen in het Italiaanse salon werden ontworpen en uitgevoerd door de schilder Antoine Plateau in de zomer van 1797. Op dat ogenblik had F.J. Janssens de buitenreliëfs met de voorstelling van de rivieren al afgewerkt en in het salon hadden de stukadoors de voorbereidende pleisterwerken uitgevoerd. Dan pas kon de schilder beginnen. Hij maakte een lichtvoetige compositie met een palet van vrolijke lichte en heldere tinten, typisch voor het einde van de achttiende eeuw. In die periode werd er gretig geput uit antieke motieven op oude Romeinse monumenten. Zo verschijnen er in het Italiaanse salon Griekse en Romeinse goden, muzen, griffioenen, sfinxen en grotesken. Grotesken zijn een verzamelnaam voor

een groot aantal motieven die ondermeer werden aangetroffen in het schitterende paleis van keizer Nero, de Domus Aurea of het gouden huis. Een gedeelte van dit enorme gebouw werd opgegraven in de renaissance en vooral Rafaël en zijn getalenteerde leerlingen waren er als de kippen bij om de vreemde motieven te gaan kopiëren. Hiervoor moesten ze via gaten in de koepelgewelven met toortsen afdalen, vandaar de benaming grottesche, de schilderijen uit de 'grotten'. Naast al deze vreemde motieven vinden we in het salon ook meer inheemse voorstellingen zoals dieren, vazen met bloemen en planten.

Detail van de koepelschildering

Bij een eerste onderzoek viel onmiddellijk op dat de koepelschildering nog vrij intact is, maar dat de andere decoraties er slecht aan toen zijn. Op de lunetten (de bogen boven de deuren en vensters) zijn de voorstellingen in verschillende kleuren op een ondergrond van stucmarmer geschilderd. Stucmarmer is artificieel marmer, waarvoor gips gemengd wordt met pigmenten, water en een lijm. Na het aanbrengen werd deze massa gepolijst om een glanzend egaal oppervlak te bekomen. Het gele stucmarmer dient als marmerimitatie voor het uitwerken van de bogen en de muurvlakken onderaan. Op andere plaatsen werd rood en blauw stucmarmer gebruikt, als achtergrond voor geschilderde composities. Toch zijn de huidige tinten niet de oorspronkelijke: op de lunetten is het originele heldere blauw verkleurd, verbleekt en aangetast door schimmels en zwammen. De zeshoekige medaillons tussen de lunetten, waarop Amor en Venus met diverse attributen voorgesteld zijn, waren vroeger rood en niet blauw. Dit blauw werd bij een latere, ondeskundige restauratie aangebracht. Het mooie rood zit er gelukkig nog onder en kan vrij gemakkelijk opnieuw zichtbaar gemaakt worden. Ook op de fries met de dansende vrouwen is de blauwe achtergrondkleur verbleekt tot een flets groenblauw. In de koepel zijn er gelukkig veel minder problemen. Hier werd op een andere ondergrond geschilderd. In de pleister zit

De proefrestauratie van de koepelschildering

weliswaar ook nog behoorlijk wat gips, maar ditmaal vermengd met kalk wat een veel betere drager oplevert. Er zijn dan ook geen hechtingsproblemen. Alleen is de verflaag hier en daar vrij verpoederd, omdat het bindmiddel van de verf na een tijd vergaat. Dit wordt opgelost door de schildering opnieuw te fixeren. Hiervoor wordt een lijm op basis van cellulose gebruikt, die het matte uitzicht van de compositie respecteert. Retoucheren is amper noodzakelijk omdat er vrijwel geen lacunes zijn. Een aantal stalen werden voor verder onderzoek naar het labo van het Koninklijk Instituut voor het Kunstpatrimonium in Brussel gestuurd. Sommige informatie kan alleen op die manier verder verfijnd worden. Zo bleek dat de schilder voor de blauwe medaillons met de dieren boven in de koepel 'Pruisisch blauw' gebruikt had. Het is een artificieel pigment dat pas in de achttiende eeuw ontdekt werd. Het werd door de schilders gretig verwelkomd als goedkoper alternatief voor het tienmaal duurder ultramarijn, dat vroeger als een van de blauwe pigmenten dienst deed. Het rode pigment, dat bijvoorbeeld gebruikt werd voor de rode medaillons in de koepel, is vermiljoen. Dit is een pigment dat na verloop van tijd zwart kan oxideren, wat op sommige medaillons zichtbaar is. Het zwarte bovenlaagje kan probleemloos verwijderd, waardoor het originele rood terug zichtbaar wordt. Verder zijn er veel aardepigmenten gebruikt zoals oker en omber.

Een vooronderzoek moet uitmaken welke materialen vroeger gebruikt werden door de schilder, in welke toestand die zijn, waarom de beschikking schade heeft opgelopen, of die oorzaken van schade kunnen verholpen worden. Dit onderzoek werd gekoppeld aan een zogenaamde proefrestauratie, waarbij een smalle strook van de decoratie van de grond tot boven in de koepel exemplarisch werd aangepakt om de juiste restauratieproducten en -technieken te kunnen bepalen.

Bindmiddelen bepalen is veel moeilijker, omdat er vaak interactie is met andere producten die door latere restaurateurs zijn aangebracht en die doorheen de verflagen dringen. Zo bleek uit de analyses de aanwezigheid van olie. Men zou daaruit te snel kunnen afleiden dat het een olieverfschildering is, maar dit is niet het geval omdat ze zo watergevoelig is. Plateau had waarschijnlijk de hele koepel ingestreken met een laagje olie als isolatie, vooraleer hij begon te schilderen. Zo verminderde hij de porositeit van de mortellaag.

Uit het onderzoek bleek ook dat de buitenkoepel oorspronkelijk blauw was geschilderd langs de binnenkant. De bewoners en de bezoekers kregen zo de indruk dat ze doorheen de ronde opening, de oculus, de blauwe buitenlucht konden zien. Met de dwarrelende rozenblaadjes, die bij feestelijke gelegenheden door de oculus werden gestrooid en het prachtige uitzicht op de Scheldebocht erbovenop, sprak dit salon ongetwijfeld tot de verbeelding ... ■

MARJAN BUYLE

Vlaams Instituut voor het Onroerend Erfgoed

De resultaten van het VIOE-onderzoek worden gebundeld in een Relicta-monografie. Er verschijnt ook een publiekversie in de reeks Historische publicaties van het kasteel d'Ursel.

Op zondag 23 augustus kan je om 11 uur in De Notelaer terecht voor een aperitiefcauserie met Marjan Buyle. Prijs: 5 euro.

Info en reservatie: 03 889 69 20 of info@notelaer.be

PROEVEN VAN DE

Historische diners in kasteel d'Ursel

Scherp alvast je zintuigen, want in november en december kan je in het kasteel proeven van de achttiende eeuw.

Samen met de andere gasten neem je plaats aan prachtig gedekte tafels. Kaarslicht, harpmuziek en tafelstukken met verse bloemen brengen je in de juiste sfeer, terwijl lakeien je bedienen à la Française. Net als toen serveren ze drie keer drie gerechten, die samen op tafel worden gezet zodat de gasten zichzelf kunnen bedienen. Tussen de gangen door brengen acteurs Bert Vannieuwenhuysen en Geert Vermeulen de voorstelling 'Foie Gras' waarin ze je inwijden in de geheimen van de achttiende-eeuwse kasteelkeuken. Het prachtige decor van het kasteel, het exquise menu met aangepaste wijnen en de wervelende, op maat gemaakte voorstelling maken dit evenement tot een uitzonderlijke gebeurtenis.

Menu

Apéritif

Rôties de foies gras
Rôties au fromage

Premier service

Hûîtres au naturel
Potage de citrouille au lait
Petits pâtés à la Mazarine

Second service

Gibelotte de poulets
Filets de saumon au vin de champagne
Betterave frite - Artichaut la Fagot
Pois verts à la Rambouillet
Champignons aux fines herbes
Salade

Dessert

Orange en tranches - Pommes soufflées
Biscuit du Palais Royal
Crème panachée

Boissons

Orangeade - Citronade
Mâcon - Bordeaux - Muscat

Foie Gras

'Foie Gras' begint als een sprookje. In het prachtige kasteel van de hertog en de hertogin lopen een magere maître d'hotel en een dikke kok af en aan met reuzegrote kandelaars. De eetzaal baadt in de warme gloed van honderden kleine vlammetjes. De vage geuren die van diep uit het kasteel opstijgen en de sluimerende honger in de buiken van de gasten scheppen onmiskenbaar de verwachting van een culinaire orgie.

Met smakelijke volzinnen voert de maître zijn gasten mee naar culinaire hoogtepunten uit ver vervlogen tijden. Het publiek proeft zijn woorden en savouereert zijn zinnen: ze zijn voedsel voor de geest en scherpen de appetijt.

Maar plots valt er een lijk uit de achttiende-eeuwse kast: het klein hertogskes is dood. Hij was een irritant opdongertje, dus niemand zal hem missen, maar toch. Hoe kon dit gebeuren? En wie is verantwoordelijk voor dit schielijk overlijden? Wat is de

ACHTTIENDE EEUW

Jean-François de Troy (1679–1752): *Le Repas de Chasse* [detail], 1737, Parijs, Musée du Louvre

rol van maître? En wat die van de kok? En vooral: hoe moet het nu verder met de mooie hertogin, nu ze weduwe is geworden?

Samen met hun gasten zoeken de maître en de kok hun weg uit dit amoreuze doolhof. Als beide heren zichzelf illusies beginnen maken, zorgt dat wederzijds voor zure oprispingen en aangebrande verwijten. De twist loopt uit de hand en culmineert in een heus duel! Gaan er nu nog gewonden vallen ook? Of erger?

‘Foie Gras’ werd klaargemaakt volgens een oud, achttiende-eeuws recept, met als voornaamste ingrediënten: vrolijkheid, dwaasheid, schrandereid en liefde. Culinair theater voor fijnproevers en lekkerbekken.

‘Foie Gras’ is een voorstelling van en met Bert Vannieuwenhuysse en Geert Vermeulen.

Bert Vannieuwenhuysse

Bert Vannieuwenhuysse studeerde in 1998 af aan het Koninklijk Conservatorium van Brussel. Sindsdien werkte hij als acteur voor televisie en theater. Hij was een tijdlang te zien in ‘Thuis’, ‘Familie’, ‘Spoed’ en ‘Emma’. Hij vertolkte gastrollen in heel wat Vlaamse series en films. Daarnaast werkt hij ook in het theater. Hij stond een aantal keer op de planken bij het vroegere Raamtheater. Recenter werkte Bert voor De Maan. Sinds kort maakt Bert ook deel uit van het jonge gezelschap HET WORM.

Geert Vermeulen

Geert Vermeulen studeerde in 1983 af aan Studio Herman Teirlinck (kleinkunst) en is licentiaat Germaanse Talen. Hij speelde theater bij diverse gezelschappen en in eigen producties (o.a. ‘Een Fokker in de Vlakte’). Voor televisie speelde hij enkele vaste rollen (o.a. ‘Het Pleintje’, ‘Alfa Papa Tango’, ‘Het Park’ en ‘Kongo’) en vele gastrollen (o.a. ‘Witse’, ‘Flikken’, ‘De Kampioenen’). Hij schreef een aantal toneelstukken en scenario’s voor strips

en radiofeuilletons. Voor televisie schreef hij ‘Het Contract’ (Made in Vlaanderen) en recenter de 13-delige succesvolle één-serie ‘Katarakt’.

Eerder maakten Bert en Geert al samen ‘De Schreeuw van Ensor’. Bert speelt deze wervelende monoloog over de beroemde Oostendse schilder James Ensor, die door Geert werd geschreven en geregisseerd. ■

PRAKTISCHE INFO

Wanneer

Zaterdagen 14 november en 5 en 12 december
Zondagen 15 november en 6 en 13 december

Zaterdag kan je vanaf 19 uur het kasteel vrij bezoeken en van 20 tot 23 uur nodigen wij je uit voor het diner.

Zondag kan je vanaf 12 uur het kasteel vrij bezoeken en van 13 tot 16 uur nodigen wij je uit voor het diner.

Prijs

90 euro per persoon (menu, aangepaste wijn en voorstelling inbegrepen)

Info en reservatie

Kasteel d’Ursel

RARE KWIETEN

uit de opera

Op 3 oktober wordt het kasteel bevolkt door een bende rare figuren van diverse pluimage. Ze zijn er te gast in de kindervoorstelling 'Het Fantoom van de opera'.

'Het fantoom van de opera' is het geesteskind van Josephine Schreibers, verantwoordelijk voor de educatieve werking van de Vlaamse Opera in Antwerpen en Gent. Op een speelse wijze probeert ze daar haar enthousiasme voor muziek en podiumkunsten over te brengen op kinderen en jongeren. Alles wat ze via haar verschillende hobby's zoals historische dansen, theatergrime en 3D-technieken heeft geleerd, wordt daarbij ingezet. Nu werkt ze in het goede gezelschap van twee muzikanten, een zangeres en een 3D-animator aan een operavoorstelling voor kinderen. Op het moment dat we haar ontmoeten is het productieproces nog volop aan de gang.

Kinderen enthousiast maken voor opera blijkt absoluut niet evident. 'Ze vinden opera als kunstvorm te saai en statisch. Het duurt voor hen ook veel te lang en het lijkt uit grootmoeders tijd te komen. Kortom: opera is gewoon niet 'cool' genoeg voor die gasten. Wij willen hen graag meegeven dat het wel leuk en spannend kan zijn. Daarom hebben wij niet alleen gezocht naar een inhoud die hen aanspreekt, maar ook naar een vormgeving die de verbeelding prikkelt.'

En wat spreekt er meer tot de verbeelding dan 3D? 'We hebben inderdaad gekozen voor een taal die hen helemaal aanspreekt', vertelt Josephine. Kinderen leven tegenwoordig in een beeldcultuur. Films, games en reclame horen heel erg tot hun leefwereld. 3D is voor hen een herkenbare kunstvorm in een stijl die aanspreekt. Tijdens de voorstelling gaan muzikanten in interactie met figuren op video. De muzikanten leveren soms commentaar op de videobeelden, de figuren dansen op de muziek of er is visueel commentaar op de muziek of op het gebeuren op de

scène. Soms is er zelfs samenspel. Als de nachtmerrie zijn hoogtepunt bereikt, worden de muzikanten opgezogen in de 3D-ruimte en bedreigd door de 3D-figuren. Na afloop nodigen we de kinderen graag uit op het speelveld om te laten kennismaken met de gebruikte technieken. Eventueel kunnen zij zelf eens experimenteren met de sensoren om de muziek of video te beïnvloeden.'

'Door het gebruik van 3D wordt de voorstelling wel duur', vervolgt Josephine. 'Als alle kosten zouden moeten betaald worden dan zou je er met 250 000 euro nog niet geraken. En dan wordt zo'n project onrealistisch. Om kosten te besparen nemen we de bewegingen vooraf op in een motion capture studio. Ze worden gecaptureerd door acht camera's. Zo krijg je een bewegend skelet dat achteraf op het computermodel van de animator wordt geplakt.' Bij een doorsnee operavoorstelling wordt gewerkt met een grote bezetting: er is een orkest, een koor, een decor en een ploeg achter de schermen. 'Omdat we met deze voorstelling ook graag naar de scholen

Het fantoom van de opera ... en zijn vriendjes

Een bangelijk kinderconcert voor durvers

Tijdens het spokenuur krijg je soms van die rare dromen. Gekke wezens en akelige monsters bezorgen je een boeiende, maar vooral vermoeiende nachtrust. Zolang ze in dromenland blijven, is er niets aan de hand. Maar o wee als ze uit je droom ontsnappen en je slaapkamer onveilig maken... In deze voorstelling krijg je het aan de stok met de gekste creaturen uit de wereld van de opera.

Met: Chia-Fen Wu (zang), Dimos De Beun (klavecimbel & fluit), Dirk Moelants (gamba & geluidseffecten), Josephine Schreibers (licht & video) en Hans Spilliaert (3D animatie).

I.s.m. Jeugd & Muziek Gent, de Vlaamse Opera en IPEM (UGent).

Zaterdag 3 oktober 2009 – 19.30 uur – 8 / 7 euro

Info en reservatie

CC Ter Dilft 03 890 69 30
www.terdilft.be

© Hans Spilliaert

willen gaan, hebben we gekozen voor een beperkte en daarom ook betaalbare bezetting. Tijdens de voorstelling zullen er drie muzikanten live op scène te zien zijn. Dat betekende dat alle aria's opnieuw moesten gearrangeerd worden voor gamba, klavecimbel en sopraan. Deze fase is inmiddels achter de rug, nu beginnen we volop aan de video te werken. We werken ook met vooraf opgenomen stemmen en stemvorming. Samen met de figuren uit de video krijg je zo toch nog een groot gezelschap op scène.

De voorstelling biedt een podium aan alle rare, akelige, maar ook grappige creaturen uit de operageschiedenis. 'Kinderen vinden spannende verhalen boeiend. Daarom zochten wij dit keer bewust niet de helden op, maar wel de antihelden uit de aria's van Purcell, Rameau, Mozart, Humperdinck, Verdi, ... Het standbeeld van de Commandatore dat plots tot leven komt, de Cold Genius die wordt opgewekt uit zijn dodenslaap of heksen die belust zijn op wraak spelen een grote rol. Maar gelukkig is het niet alleen kommer en kwel. We la-

ten ook grappige creaturen aan het woord zoals de robot Olympia, de kikker Platée of de mensvogel Papageno. Om de rust wat te bewaren in deze muzikale nachtmerrie worden af en toe wiegeliëdjes gezongen afkomstig uit opera's van bijvoorbeeld Menotti en Humperdinck. En als rode draad loopt er een angstige muis door de voorstelling.'

'Het idee om die rare 'kwieten' eens samen op een podium te brengen, spookt al langer door mijn hoofd', bedenkt Josephine zich. 'Met een paar bevriende muzikanten heb ik de gewoonte om pannenkoeken te gaan eten hier vlakbij de opera. Die prikkelen blijkbaar onze fantasie, want daar is het idee oorspronkelijk ontstaan. Ik zou trouwens graag in de Vlaamse Opera eens een echt Halloweenparcours uitwerken compleet met een onthoofde zangeres en een dode toeschouwer die van het balkon naar beneden valt.'

Als we vragen naar haar favoriete 'kwiet', noemt Josephine onmiddellijk de Cold Genius. Zijn aria uit 'King Arthur' is echt bijzonder mooi. Er gaat een lange mu-

zikale introductie aan vooraf, waarin de spanning te snijden is. Je gaat er haast zelf van bibberen. Ik zag ooit een film over Purcell en de scène met die muziek is me altijd bijgebleven. Jammer genoeg zag ik nooit een voorstelling waarin de figuur van Cold Genius goed werd gebracht. Bij mijn weten breng ik hem zelfs voor het eerst op scène.'

De jongste medewerkster aan de voorstelling is slechts veertien en is het nichtje van Josephine. 'Aurelie is een getalenteerd tekenaar' zegt ze. 'Zij is verantwoordelijk voor de uitwerking van het storyboard, de ontwerpschetsen voor de 3D-modellen. Langs de zijlijn fungeert ze ook als regie-assistente bij de film. Het is natuurlijk heel tof om voor kinderen met kinderen te werken. Als oudste van een jongere zus en broer staat Aurelie sowieso dicht bij de doelgroep en weet zij als geen ander wat kinderen weten te smaken.' ■

VEERLE MOENS
Kasteel d'Ursel

DANSEN

als een edelman

Met STICHTING KLASSIEKE DANS haalde het kasteel een mooie danspartner in huis. De inkomhal wordt vanaf dit seizoen de plek voor de publieksactiviteiten van de stichting. Ze vatten de koe meteen bij de horens, want al in het najaar starten ze met een achtdelige cursusreeks historische dans, een voordracht en een gekostumeerd bal. Wie zegt dat hij (nog) niet dansen kan, is voortaan in het kasteel dus aan het juiste adres.

Dinsdag 8 september t.e.m.
dinsdag 27 oktober 2009

Onder grote belangstelling gaf dansmeester Lieven Baert vorig seizoen een **cursus gezelschapsdansen**. Dit jaar is hij opnieuw te gast, met nog meer 'contredanses'. Er zijn twee cursussen: één voor beginners (18.30 tot 20 uur) en één voor gevorderden (20 tot 21.30 uur). Je kan ook individueel inschrijven: gezelschapsdansen worden immers in groep en niet per koppel gedanst...

Zondag 20 september 2009 · 15 uur

Rina Barbier, schrijfster van dansboeken, wijdt je in in de geheimen van *la belle danse*, de dans uit de 17de en 18de eeuw. Ze geeft een **voordracht** over het ontstaan van de barokdans, de danstechniek, de dansmeesters, het verschil tussen de hoofse en de theaterdans, de 'feuilleton'-dansnotatie en de plaats van de dans in

het publieke leven. De teksten worden uitvoerig geïllustreerd met demonstraties door dansers van de Stichting Klassieke Dans, in authentieke kostuums.

Zaterdag 31 oktober 2009 · 20 uur

Flakkerende kaarsen op de oprijlaan, lakeien aan de deur, zware contredanses in de inkomhal, versnaperingen in despiegelzaal en flaneren door de salons: op dit **gemaskerd en gekostumeerd bal** wordt het kasteel het decor voor een échte 18de-eeuwse avond.

Info en reservatie

Stichting Klassieke Dans
0498 36 61 71
johangoessens@skynet.be
www.stichtingklassiekedans.be

AGENDA

Hotel d'Ursel. Zoete dromen in het kasteel

Vrijdag 21 en zaterdag 22 augustus
21 tot 10 uur · 25 euro

Lees meer op pagina 3

Rondleidingen voor individuele bezoekers

Zondagen 30 augustus, 27 september en 25 oktober

Voor deze rondleiding kan je alleen of met een klein gezelschap inschrijven. Tijdens de rondleiding neemt een gids je mee naar de sfeervolle kelders, de prestigieuze ontvangstruimten op de benedenverdieping en de voor-malige slaapkamers op de eerste verdieping. Je maakt er kennis met een prachtig staaltje behangsels, deur- en schouwstukken uit de achttiende en negentiende eeuw, allemaal in oosterse stijl. Tegelijkertijd krijg je het fascinerende verhaal van de jarenlange restauratie te horen én te zien.

Info en reservatie
Kasteel d'Ursel

Cursus gezelschapsdansen uit de 17de en 18de eeuw

Dinsdag 8 september t.e.m.
dinsdag 27 oktober 2009 · 70 euro

Lees meer op pagina 14

Voordracht 'La belle danse'

Zondag 20 september 2009 · 15 uur
20 / 17 / 14 / 12 / 9,5 / 2,5 euro

Lees meer op pagina 14

Steinwayrecital Omer Klein

Zondag 27 september 2009 · 11 uur · 10 euro

Naast een selectie uit zijn solo album 'Heart Beats' brengt Omer Klein enkele nieuwe composities en standards uit het genre. Een uniek optreden van één van 's werelds grootste aankomende jazztalenten!

Prelude door een ensemble van de afdeling Jazz & pop o.l.v. Ben Flerackers (Academie voor Muziek, Woord en Dans Bornem)

I.s.m. Joods Cultuur Festival

Lees meer op pagina 7

Info en reservatie
Kasteel d'Ursel

Het fantoom van de opera ... en zijn vriendjes

Zaterdag 3 oktober 2009 · 19.30 uur
8 / 7 euro

Lees meer op pagina 12 en 13

Brahms' Liebeslieder-Walzer

Zondag 4 oktober 2009 · 20 uur
gratis (na reservatie)

Kamermuziek en liederen vormen een groot deel van het oeuvre van Johannes Brahms. In de *Liebeslieder Walzer opus 52* en de *Neue Liebeslieder opus 65* combineert hij beide genres. Het zijn twee collecties liederen, de eerste gezet op Oost-Europese liefdesgedichtjes, de tweede op Spaanse, Siciliaanse en Turkse teksten. Elk kort lied afzonderlijk is gebaseerd op een Weense wals of Oostenrijkse *ländler*. Ze bezitten een natuurlijke elegantie, die zelfs de meest tragische tekst van een wat meer luchthartige ondertoon voorziet.

De 'Liebeslieder' zijn opgevat als een dubbele dialoog tussen twee mannen en twee vrouwen. Tijdens dit concert bestaat het vocaal kwartet uit Liesbeth Devos (sopraan), Elisabeth Colson (alt), Bart De Kegel (tenor) en Ludwig Jansegers (bas). De mannen becommentariëren wat de vrouwen zingen, nemen de rol van verleider op of gaan een amoureuze dialoog aan. Stefaan Desmet en Natalie D'haene begeleiden hen op piano quatre mains. Voor wie Brahms' muziek lief heeft, is dit recital een niet te missen afspraak!

Info en reservatie
Academie voor Muziek, Woord en Dans
03 890 69 55
amwd@bornem.be

Romantiek met vleugels Trio Landini

Zondag 18 oktober 2009 · 11 uur · 14 / 12 euro

De Bornemse violiste Jenny Spanoghe is niet alleen een virtuoze soliste, maar ook een kamermuzikante pur sang. Samen met de vermaarde pianist Paul Hermesen en de cello-solo van het Brabants Symfonieorkest Paul Uytendil brengt ze een romantisch programma.

Als opener horen we het pakkende *Trio Elégiaque n° 1* van de Russische componist Sergei Rachmaninov. Hij schreef het stuk in 1892 op negentienjarige leeftijd en verzorgde ook de eerste uitvoering ervan. De romantiek gaat verder met Wijsheid, schoonheid en kracht van de hedendaagse componist Jan Van

Landeghem. Het werk werd gecomponeerd in 2005 en opgedragen aan het Trio Landini. Het concert eindigt met het kristalheldere *Trio pour piano, violon et violoncelle* van Maurice Ravel. Drie genereuze pianotrio's: het ideale begin van een hopelijk mooie herfstzondag ...

Info en reservatie
CC Ter Dilft
03 890 69 30
www.terdilft.be

Steinway Pianowedstrijd voor de Jeugd Laureatenconcert

Zondag 25 oktober 2009 · 11 uur
gratis (na reservatie)

De Steinway Pianowedstrijd voor de Jeugd vindt elke twee jaar plaats in negen Europese landen en China. Vanuit ieder land wordt één deelnemer uitgezonden naar het Internationale Steinway Festival in Hamburg. De opzet van het concours is uniek en biedt jong toptalent een podium voor hun verdere carrière.

Voor België schreven maar liefst 55 jongeren zich in. Tijdens de preselecties in de concertzaal van Piano's Maene in Ruislede selecteerde de jury veertien finalisten in vier leeftijdscategorieën. Het niveau van de finale in de Singel was bijzonder hoog. Tijdens dit laureatenconcert worden alle eerste prijswinnaars voorgesteld.

Een organisatie van Piano's Maene, EPTA Vlaanderen/Brussel en Stichting Robus.

Info en reservatie
Kasteel d'Ursel

Gekostumeerd en gemaskerd bal

Zaterdag 31 oktober 2009 · 20 uur · 25 euro
(inclusief drank en hapjes)

Lees meer op pagina 14

BEELDBANK

De beeldbank van kasteel d'Ursel bestaat uit een grote verzameling oud en nieuw beeldmateriaal. Op deze pagina publiceren we telkens een unieke afbeelding uit dit archief. Aan de hand hiervan ontdek je verrassende details over de geschiedenis van het kasteel en zijn bewoners.

De geschaakte prinses

Eeuwenlang sierden grote staatsieportretten de vestibule van het kasteel. Ze toonden gerespecteerde voorouders, gehuld in velours, satijn, parels en brokaat, omkaderd door zwaar vergulde lijsten. Dikwijls was de naam van de geportretteerde op het doek geschilderd, zoals ook bij deze dame. Eleonore de Salm heette ze en van 1713 tot 1737 was ze een 'duch(esse) d'Ursel'. Bijna was het nooit zover gekomen, want haar familie was tegen haar huwelijk

en hertog Conrard-Albert is haar uit een Duitse kasteel moeten gaan schaken. Het is een prachtig verhaal, dat we je zeker nog eens zullen vertellen. De afbeelding is slechts een zwart-witfoto van het originele schilderij: samen met enkele andere dames en heren werd Eleonore in de jaren 1970 immers opnieuw uit het kasteel geschaakt...